

Striden pågår på ett av första världskrigets alla slagfält. Nu skriver John Horne och Alan Kramer att den stora skillnaden mellan de krigförande tyska ha varit att Tyskland bestämt sig för att föra "det totala kriget".

Det var inget fint litet krig

Människoföraktet fanns hos tysk militär redan före Hitler. Redan under första världskriget begick tyskarna groteska grymheter mot civilbefolkningen. Det har historikerna länge förträngt. Men nu har även detta mörka skeende grävts upp i en nyutkommen bok.

TEXT: WILHELM ENGSTRÖM

I ljuset av andra världskrigets ohyggligheter har det blivit närmast självklart att betrakta det första som mer av ett rent spel där arméer bekämpade varandra efter ungefär samma regelbok. Ententens samtida budskap om tyska övergrepp har i historiens (och historikernas) ögon ofta reducerats till propagandanummer. Detta gäller i lika hög

grad synen på tyskarnas fantasifullhet vad avser utvecklingen av nya vapen.

Eftervärlden tycks till exempel numera ha glömt att det var tyskarna som introducerade senapsgasen och dess efterföljare. Nyligen uppmärksammade författaren Lars Gyllenhaal episoden där den tyska underrättelse-tjänsten rekryterat en svensk officer – Otto

von Rosen – för att sprida mjältbrand bland de engelska dragdjur som upprätthöll transportlinjen mellan Skibotn, strax norr om Trekrösöset, och nordvästra Ryssland. Till

Alla lyckliga arresterades von Rosen av norsk polis och de farliga smittämnen kunde tas om hand.

Den stora skillnaden mellan de krigförande tyska ha varit att Tyskland bestämt sig för att föra "det totala kriget" under åsidosättande av alla hänsyn till internationella konventioner och till civilbefolkningen. Winston Churchill drog långt senare slutsatsen att det var en ödesdiger svaghet hos det tyska kejsardömet att dess militära

ledare utnämnt sig till statens herrar då det gällde statens politik. I Frankrike, i England och i Förenta staterna var det ändå till syvende och sist regeringen som hade det avgörande ordet och självfallet kunde

"köra över" vilken general som helst. I Tyskland fanns det ingen som kunde stå emot generalstabens och bringa dess vilja och specialsynpunkter i harmoni med allmänna synpunkter för statens räddning.

I en nyutkommen bok granskar de båda irländska historikerna John Horne och Alan Kramer anklagelserna mot Tyskland för att ha begått övergrepp mot civilbefolkningen i samband med kränkningen av Belgiens neutralitet 1914. Man har gått minutöst noggrant till väga och granskat ett närmast överstigit material av tyska militära rapporter, förhørsprotokoll, polisrapporter, dagboksanteckningar, vittnesuppgifter och ögonvittnesskildringar. Bilden som växer fram är entydig. Tyska armén gjorde sig skyldig till groteska övergrepp mot Belgiens (och Frankrikes) civilbefolkning där man upprätthöll ockupationsväldet med tortyr och summariska avrättningar för påstådd motståndsvärksamhet.

Det slumpvisa sätt på vilket tyskarna utvalde sina offer påminner inte så litet om vad som skulle ske tjugofem år senare. Hur många tusen civilister som föll offer för tyskarnas ockupation vet väl ingen, men det länder Horne och Kramer till heder att man på ett oförvitligt vetenskapligt sätt öppnat detta sår i vår samtida historia och att vi därmed får möjlighet att veta vad som egentligen hände.

Lockande spekulation

Det är givetvis alltid farligt att spekulera över de sentida konsekvenserna av fiktiva ändringar i historiens gång. Ändå är det frestande att leka med tanken att man anställt Nürnberggrättegångar efter första världskriget, dömt de tyska krigsförbrytarna, och byggt upp Europa med en tidig Marshallhjälp. I stället utdömde Versaillesstraktaten enorma krigsskadestånd under det att det totala krigets främste förespråkare, general-kvartermästaren Erich Ludendorff och hans underhuggare gick fria. Hade andra världskriget kunnat undvikas – eller?//

Historia

German atrocities 1914.

A history of denial

John Horne och Alan Kramer

Yale University Press 2001

ALINGES RAZZIA

Vännerna har det trångt i rutan

VÄNNER. Världens vänligaste tv-serie (Warner Home Video). Jag lutar inte på svenska tv-kanaler. När jag bestämde mig för att djupstudera såpan *Vänner* började jag metodiskt från början. I eget studietempo. Har nu hunnit se 60 avsnitt från starten. De finns på praktiska små videoburkar. *Vänner* illustrerar ett känt fenomen. En extremt trång ram tvingar fram elastiska och nyskapande uttryck.

Vänner görs i korta avsnitt. De sex huvudpersonerna är instängda i ett fåtal trånga scenrum. Allt måste ske via repliker, miner och plastik. Det har gjort att Rachel, Ross, Monica, Chandler, Joey & Phoebe har utvecklat en rad nya spasmier, bålrunningar, ticks och ansiktstricks som du kan upptäcka hos vänner och bekanta. Phoebes prilliga sätt att klucka till förväntat när hon yttar sig – att med hela sin lekamen dementera vad hon just påstår är lika revolutionerande som Brandos näspetande och loja krasande över bringan. Men det Brando kunde tillbringa minuter med – tugga sig i tungan, blunda och suga på polyperna intensivt och

själfullt – måste vännerna göra i turbotempo.

Chandler har utvecklat ett tjurrusningsätt som aldrig tidigare skådats. Han kastar sig över en soffa, vänder i luften, plockar upp en kudde och flaxar med armar som verkar komma ur ingenstans. Chandler är den som har högst MRPM-tal = Muskelyckningar per minut. Samtidigt som plastiken är uppevad sprutar dialogen ut i parallellsvärm. De sex huvudpersonerna är som ett antal laddade molekyler. När såna trängs in i ett slutet rum uppstår krokar och friktion.

Detta är känt från fysiken. Ju mera molekylrörelse desto högre värme. *Vänner* ligger nära kokpunkten. Än så länge har producenterna lyckats hålla ihop teamet och ingen gasbildning har inlett. Stiger värmen kan nämligen *Vänner* likt varje annan materia byta aggregationstillstånd. En fast kropp smälter till vätska. Vätskan kan övergå i gasform. Just nu bedömer jag det som att *Vänner* kan hålla den nuvarande flytande formen, där dialogen rinner och stänker över dekoren i ett par år till.

Sen sprängs figurerna. Chandler ligger närmast att gå upp i rök. Phoebes trygga promenadstil och relativt korta repliker inkast gör att hon kan överleva alla de andra. Men allt sprider sig hastigt. Min turkiske tobakshandlare har tränat in Ross asymmetriska hand- och huvudskak så att han (tobakisten) redan är en fara för kunder som inte duckar snabbt nog.

EN VARNING – *Vänner* fungerar bara inomhus. De få gånger serien flyttar ut på gatan blir jag orolig. Slutna rum och små rutor blir roliga med *Vänner*-metoden. Men ute på asfalten eller i slutningen mot sjön är sönderfallet nära. Kuddar och mjuka mattor krävs för att inte replikerna ska falla platt och hårt i backen. För att inte tala om stå-på-aschlet-plastikens livsforar ute på den stenhårda gatuplaneten. Grundtips: Stanna inomhus och se *Vänner* tills världskarna börjar puttra i april. *Vänner* håller kroppens enzymer smattrande genom kylans pansargrepp.

KJELL ALINGE alinge@lyss.se